

Nr 95

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för att avhjälpa platsbristen inom fångvårdens ungdomsrådjong jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 106 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 14 mars 1958, föreslagit riksdagen att godkänna att fångvårdsanstalterna Hällby och Mariefred må utnyttjas på sätt departementschefen föreslagit.

Departementschefen anför att ungdomsbrottsligheten är ett samhällsproblem som på senare tid tilldragit sig stor uppmärksamhet. Det är tydligt att samhällets åtgärder för att bekämpa kriminaliteten bland ungdomen måste effektiviseras. Vad som härvid främst kommer i fråga är att förbättra den förebyggande verksamheten, men det måste också tillses att det finnes möjligheter att på ett tillfredsställande sätt bereda vård åt sådana ungdomar som på grund av sin kriminalitet behöver omhändertagas av samhällets organ. Vad beträffar det yngre klientelet har sedan länge rått en besvärande platsbrist inom ungdomsvårdsskolorna. Förslag om åtgärder till avhjälpan av denna brist är för närvarande föremål för övervägande. Även i fråga om det något äldre klientel som måste omhändertagas inom fångvårdens ram har i samband med den stigande ungdomsbrottsligheten svårbevästrade problem uppkommit.

Den enligt beslut vid 1956 års riksdag inom fångvårdens anstaltsorganisation bildade ungdomsrådjongen har icke haft tillräcklig kapacitet för att mottaga det klientel för vilket den är avsedd, nämligen — förutom till ungdomsfängelse dömda — sådana intagna under 22 år som dömts till tidsbestämt straff. Såsom framgår av den föregående redogörelsen fanns den 1 februari 1958 inom anstaltsgrupperna för ordinärt klientel närmare 300 unga fångar med tidsbestämt straff, vilka alltså icke kunnat beredas plats inom ungdomsgruppen. Delvis har dessa utom ungdomsgruppen — väsentligen på slutna platser — intagna koncentrerats till särskilda anstalter. Fångvårdsanstalterna i Gävle och Kristianstad disponeras sålunda — ehuru de ingår i rådjongerna för ordinärt klientel — i huvudsak för unga fångar. I övrigt är emellertid de unga fångarna utspridda på olika anstalter och alltså uppblandade med äldre fångar. Det kan nämnas att på anstalten Långholmen var den 1 februari 1958 intagna 53 personer som ej fyllt 22 år. Det är uppenbarligen i hög grad otillfredsställande att ungdomar på detta sätt sammanföres med äldre klientel.

För förstärkning av ungdomsråjongen kan endera eller båda av två utvägar tänkas: nybyggnad eller eljest nyanskaffning av utrymmen eller också omdisponering av redan befintliga eller under byggnad varande anstalter. Fångvårdsstyrelsen har för sin del för avhjälpande av platsbristen föreslagit inköp av egendomen Kesätter i Västra Vingåkers socken, Södermanlands län, med en kapacitet av 70 intagna. Egendomen skulle enligt styrelsens förslag utnyttjas såsom slutna fångvårdsanstalt för unga intagna med tidsbestämt straff. Den utredning som verkställts synes emellertid visa, att egendomen lämpar sig mindre väl såsom slutna anstalt för ungt klientel, även om betydande kostnader skulle nedläggas på densamma. Departementschefen anser sig därför ej kunna tillstyrka detta projekt.

Fångvårdens byggnadskommitté har i stället framställt det förslaget, att en av de båda anstalter, som nu är under uppförande i Mariefred och Hällby och som avsetts såsom säkerhetsanstalter, skall överflyttas till ungdomsgruppen för att utnyttjas för ungt klientel med tidsbestämt straff. Dessa anstalter, vilka beräknas bli färdiga under hösten 1958, har vardera 90 platser uppdelade på fyra paviljonger inom och en paviljong utom mur. Ehuru anstalterna icke är direkt planerade för ungt klientel, anser departementschefen att denna lösning, som även fångvårdsstyrelsen förklarar sig kunna acceptera, är godtagbar.

Det kan dock starkt ifrågasättas om icke i rådande läge ytterligare åtgärder bör tillgripas för att förbättra ungdomsråjongens kapacitet. Byggnadskommittén har antytt möjligheten av att jämväl den andra av de båda nämnda anstalterna tages i anspråk för ungdomligt klientel, i så fall för intagna som dömts till ungdomsfängelse. Behovet av en ny anstalt för detta klientel har starkt understrukits av ungdomsfängelsenämnden under framhållande av de allvarliga konsekvenserna av att en stor del av dem som dömes till ungdomsfängelse får undergå straffet i anstalter som måste anses otjänliga för ändamålet.

Vid ställningstagande till detta spörsmål bör man enligt departementschefen icke lämna ur sikte förhållandena inom säkerhetsråjongen, för vilken de båda anstalterna ursprungligen avsetts. Även denna råjong har för närvarande otillräcklig kapacitet. Platserna inom råjongen är utnyttjade till bristningsgränsen, och drygt ett 50-tal till förvaring dömda är provisoriskt placerade på anstalter för ordinärt klientel. Emellertid pågår vid Hallanstalten utbyggnad, som beräknas redan under innevarande år tillföra anstalten ytterligare ett 70-tal platser. Härigenom kommer situationen att väsentligt lätta, och möjlighet torde finnas att sedermera, om så skulle visa sig behövt, överföra någon eller några av anstalterna för ordinärt klientel till säkerhetsgruppen. Ehuru det självfallet vore önskvärt att den moderna anstalts-typ som Mariefreds- och Hällbyanstalterna utgör kunde komma förvaringsklientelet till godo, synes därför jämväl den andra av dessa båda anstalter kunna avstås av säkerhetsråjongen, om det erfordras för att tillgodose ett angeläget behov inom ungdomsgruppen.

En förutsättning för att en anstalt av denna typ skall kunna disponeras

för ungdomsfängelseklientel är givetvis att anstalten, som i åtskilliga hänseenden synes väl lämpad för detta ändamål, icke ur andra synpunkter ger rum för vägande invändningar. Fångvårdsstyrelsen har i detta avseende gjort gällande, att ett sammanförande av ett så stort antal som 90 till ungdomsfängelse dömda skulle innebära allvarliga risker ur säkerhetssynpunkt och äventyra vårdresultatet. Ungdomsfängelssenämnden har emellertid givit uttryck åt den uppfattningen, att klientelet kan beredas en ändamålsenlig behandling på anstalten, och departementschefen anser för egen del att den uppdelning i grupper som möjliggöres genom anstaltens planering bör kunna eliminera riskerna ur säkerhetssynpunkt och geva möjligheter att på ett efter omständigheterna tillfredsställande sätt omhändertaga dessa ofta svårt belastade ungdomar.

Departementschefen förordar således att såväl Mariefreds- som Hällbyanstalten tillföres ungdomsgruppen och att därvid den ena anstalten utnyttjas för intagna med tidsbestämt straff och den andra för intagna som dömts till ungdomsfängelse. Lämpligen kan Mariefredsanstalten användas för klientel av det förra slaget och Hällbyanstalten för ungdomsfängelseklientel. Beträffande klientelet med tidsbestämt straff framhålles att åldersgränsen 22 år icke behöver strikt upprätthållas. Även intagna som är något äldre bör i särskilda fall kunna hänvisas till ungdomsråjongen.

Den föreslagna ändringen av de båda anstalternas utnyttjande föranleder vissa ändringar i fråga om arbetsorganisation, utrustning och personal. Enligt tidigare beslut skall arbetsorganisationen vid anstalterna omfatta mekaniskt arbete, träindustri, konfektion, arbetsterapi samt ekonomi- och skogsarbeten. Byggnadskommittén har föreslagit att i samband med att anstalterna omdisponeras för ungdomligt klientel arbetsterapien utgår som sysselsättningsgren och ersättes med vissa svagströmsarbeten samt att konfektionsarbete utbytes mot plastarbeten. Syftet med denna omläggning är att bereda de intagna bättre möjligheter till utbildning som de kan utnyttja efter frigivningen. Att sysselsättningen för det klientel varom här är fråga bör ha denna inriktning är självfallet riktigt. Det torde dock ej vara erforderligt att i detta sammanhang i detalj taga ställning till kommitténs förslag, utan det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare övervägande av frågan vidtaga erforderliga åtgärder inom ramen för tillgängliga medel.

En brist som gör sig kunnbar om de båda anstalterna skall användas för ungdomligt klientel är att motionshall saknas. Samlingslokalen torde emellertid i viss utsträckning kunna utnyttjas för ändamålet.

Vad angår personalfrågan erinras om att 1958 års riksdag godkänt personalstat för de båda anstalterna under förutsättning att de utnyttjas såsom säkerhetsanstalter. Om anstalterna överföres till ungdomsgruppen bör personalorganisationen anpassas efter de särskilda krav som måste ställas på befattningshavarna då det gäller vård och behandling av ungt klientel. I detta avseende hänvisar departementschefen till att statsmakterna vid 1956 års riksdag fastslagit den principen, att personalorganisationen

inom ungdomsräjongen bör anpassas efter ungdomsvårdsskolorna (se II ht 1956 s. 119 och SU 143 s. 12). Byggnadskommittén har i konsekvens härmed föreslagit ändrad personalorganisation för anstalterna, som medför icke oväsentliga kostnadsökningar i förhållande till vad tidigare beslutats. Under den del av nästa budgetår som anstalterna kan komma att vara i drift torde emellertid den personella utrustningen få genom Kungl. Maj:ts försorg ordnas provisoriskt inom ramen för anvisade medel. Förslag till definitiv personalorganisation bör därefter föreläggas 1959 års riksdag.

I anslutning till vad ovan anförts angående förhållandena inom säkerhetsräjongen understrykes vikten av att beläggningssituationen inom denna räjong följes med uppmärksamhet. Det föreslås få uppdragas åt byggnadskommittén att undersöka hur det platsbehov som kan föreligga inom räjongen bör tillgodoses utöver vad som tillföres räjongen genom den pågående utbyggnaden av Hallanstalten. Det bör även eljest utredas vilka jämkningar i nuvarande anstaltsindelning som kan erfordras på grund av förevarande förslag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (I: 392) och den andra inom andra kammaren av herr *Rylander m. fl.* (II: 499) har hemställts, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 106 måtte besluta att *dels* avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser överflyttande av säkerhetsanstalten i Mariefred till ungdomsräjongen, *dels ock* att den för fångvårdens säkerhetsräjong uppförda anstalten i Hällby tills vidare överflyttas till fångvårdens ungdomsräjong och användes för klientel med tidsbestämt straff.

Beträffande de skäl, motionärerna anför till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionen II: 499.

Utskottet. Av propositionens redogörelse framgår att den enligt beslut vid 1956 års riksdag inom fångvårdens anstaltsorganisation bildade ungdomsräjongen icke haft tillräcklig kapacitet, vilket medfört att en stor del av ungdomsklientelet måst sammanföras med äldre klientel. Platsbristen inom ungdomsräjongen är för närvarande betydande och snara åtgärder för att avhjälpa bristen synes därför såsom departementschefen funnit påkallade.

Av de utvägar som står till buds att förstärka ungdomsräjongen har departementschefen stannat för att föreslå, att de nya fångvårdsanstalterna i Hällby och Mariefred, vilka ursprungligen avsetts såsom säkerhetsanstalter, skall tillföras ungdomsräjongen och användas, anstalten i Hällby för intagna som dömts till ungdomsfängelse och anstalten i Mariefred för unga intagna med tidsbestämt straff.

Mot detta förslag har i motionerna I: 392 och II: 499 invänts bl. a. att det med hänsyn till anstalternas storlek icke är möjligt att ur säkerhets- och vårdsynpunkter driva en sluten anstalt för ungdomsfängelseklientel i någon av de båda föreslagna anstalterna. Motionärerna föreslår att endast

anstalten i Hällby tills vidare överföres till ungdomsråjongen för att användas för klientel med tidsbestämt straff.

För egen del vill utskottet framhålla att departementschefen i likhet med fångvårdens byggnadskommitté, ungdomsfängelsenämnden och chefen för fångvårdens ungdomsråjong ansett de båda anstalterna i Mariefred och Hällby lämpade för ungt klientel. Motionärerna har i likhet med fångvårdsstyrelsen ansett dem mindre lämpade härför. Enligt utskottets mening torde man inte kunna avgöra denna fråga förrän de båda anstalterna någon tid prövats för ungt klientel. Det synes dock utskottet självklart att dessa båda anstalter i likhet med fångvårdens övriga anstalter inte bör för all framtid bindas för ett visst klientel utan att behovet av anstaltsplatser för olika grupper av interner får bli avgörande för användningen och att Kungl. Maj:t här bör ha möjlighet att vidtaga nödvändiga omdispositioner. Utskottet vill alltså icke motsätta sig att, om utvecklingen enligt Kungl. Maj:ts närmare bedömande oundgängligen påkallar detta, båda anstalterna överföres till ungdomsråjongen.

Under åberopande av det anförda och då vad departementschefen i övrigt anført och föreslagit icke givit utskottet anledning till erinran hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 392 och II: 499 godkänna att fångvårdens anstalterna i Hällby och Mariefred må utnyttjas på sätt utskottet föreslagit.

Stockholm den 18 april 1958

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 96.

Reservation

av fröken *Elmén*.